

acte de violència de manuel de pedrolo

m.^a teresa gil

"Acte de violència" ja fa bastants anys que és escrita (datada l'any 1961). Va ésser premi "Prudenci Bertrana" l'any 1969 en la seva primera convocatòria però dissortadament no ha pogut arribar al lector català fins l'any passat.

"Acte de violència" és la història d'una revolució, la revolució pacífica d'una ciutat, de tot un poble que un bon dia, cansat de la feixuga càrrega que el govern del jutge dictador imposa, abandona el treball, el carrer, la vida activa, i es queda cadascú a casa seva: és la resistència passiva, la consigna és simple: "Es molt senzill: quedeu-vos a casa". I així fins a aconseguir enderrocar el jutge. Crec que cal preguntar-nos, abans de seguir endavant, si aquesta és una obra que s'ajusta a la realitat, si els fets que Pedrolo ens relata són pura fantasia o poden ocórrer veritablement en un país mediterrani (tal i com ens diu l'autor), a casa nostra. Dissortadament crec que el plantejament bàsic de l'obra és massa simplista, que qualsevol societat té dintre seu tot un conjunt de capes socials, un entortolligament de persones tal, que em sembla utòpic pretendre que tot un poble es pugui unir en un moment donat enfront d'una causa, en un objectiu comú de revolució pacífica; i encara em sembla més difícil que tot aquest joc social

pugui ésser tan pur com ens el presenta l'autor, lliure de polítiques de partit. Per altra part, l'adequació de l'obra i els personatges a una determinada realitat socio-històrica crec que està completament assolida, així com la descripció de la psicologia dels protagonistes.

La presentació i el desenvolupament d'aquesta problemàtica ens la presenta l'autor d'una forma singular, i que permet de donar una visió molt ampla dels fets: cada capítol té per protagonista una persona diferent, i així fins a donar un pla general en el qual el protagonista ja no és aquesta persona o aquella altra sinó la ciutat, tota ella. Malgrat això arribem a entreveure unes certes connexions entre els personatges d'un i altre capítol, però aquestes són llunyanes, de parentiu, i no tenen gairebé cap importància perquè, com ja hem dit, el protagonisme de l'obra traspasa les fronteres de la personalitat, de la individualitat, i es converteix en quelcom bastant més ampli: és tot un conglomerat de personatges els que porten l'acció, i en definitiva el protagonista és tot un poble, per damunt de personatges, de distincions de tota mena.

Aquest plantejament de l'obra, aquesta forma d'estructurar i desenvolupar l'acció dona a Pedrolo una quantitat de recursos temàtics extraordinaris. A través de les

pàgines de "Acte de violència" desfilen personatges de tot tipus: joves, vells, pobres, rics, intel·lectuals, meuques, revolucionaris, reaccionaris; tota la fauna social d'un poble. I aquest plantejament fa que Pedrolo pugui lluir-se en fer una anàlisi psicològica de cada personatge i del seu ambient, però, com veurem després, aquesta anàlisi no està feta d'una manera introspectiva mitjançant el monòleg interior, sinó que l'estudi de personatges que ens dona l'autor està treballat a partir d'un fet bàsic: la resistència del poble contra el dictador; a través d'aquesta problemàtica exterior veurem la reacció dels personatges davant un fet real que en qualsevol moment pot prendre tons dramàtics.

Podem veure l'acció i el plantejament d'aquesta obra a través d'unes quantes coordenades diferents que configuren l'obra i la delimiten en diversos estrats. Una primera aproximació a l'acció ens dona la que podríem anomenar visió política dels fets. Els fets revolucionaris que pacíficament posa en marxa el poble tenen com a denominador comú una dimensió política: l'enderrocament del tirà a mans d'un poble que per una vegada s'uneix en un objectiu comú. Tal i com jo ho veig no és d'estranyar que aquesta obra hagi estat sis anys aturada per la

censura espanyola, ja que (encara que e.s noms són estranys i no es donen cites concretes) l'autor ens situa l'acció en un país mediterrani que perfectament pot ser el nostre, especialment per una sèrie de condicionaments que estan entre una visió política i una visió social dels fets; per dir-ho clarament: fets com la corrupció administrativa i burocràtica, la utilització de la policia, les forces públiques, i l'exèrcit com a instruments de repressió en mans del dictador, i en últim cas la mateixa figura d'aquest, l'anomenat jutge, com a detentor d'un poder absolut i personalista tal com ens fa veure l'autor al darrer capítol de l'obra; tots aquests fets, dic, són o semblen ser una aproximació clara a realitats pròximes fàcilment comparables.

Hi ha també, com a destil·lació del conjunt de personatges que en "Acte de violència" apareixen, una visió social de l'acció, ja que aquesta no és viscuda únicament per una classe social determinada sinó per tot el poble: aristocràcia, burgesia, proletariat, i suposem que protagonistes bàsics de l'obra són el proletariat i la burgesia mitjana, aquella burgesia comercial i manufacturera que també coneix la nostra Barcelona. Cal dir, en honor a la veritat, que no podem parlar clarament d'una dimensió social del conflicte amb el dictador, encara que hem de reconèixer que aquest ha afavorit les classes més privilegiades, però la dimensió política del problema ens tapa completament una possible dimensió social. No hi ha en tota l'obra ni una sola referència a una possible redistribució social de la producció, i les paraules capitalisme o socialisme són molt lluny encara de tot el plantejament de "Acte de violència".

Un altre possible plantejament de les coordenades bàsiques de l'obra seria, indubtablement, la presència constant del factor eròtic. Sense adonar-nos-en a cada capítol trobem aquell adjectiu, aquella frase que ens parla d'una dona, de l'acció d'uns personatges on d'una o altra manera hi ha una visió sensual, de vegades només una breu llambregada, d'altres tot el capítol està ple de clares al·lusions. No conec suficientment l'obra de Pedrolo

com per a dir que el factor eròtic sigui constant en tota la seva producció, però em consta que hi és present de forma clara en novel·les com "Joc brut" o "Cendra per Martina". M'he preguntat més d'una vegada si el factor eròtic en aquesta obra té un caràcter principal o és quelcom purament accessori; crec que Pedrolo vol demostrar-nos en "Acte de violència" la subsistència del factor sensual (més que del purament eròtic) en la vida quotidiana, quelcom així com la familiaritat o la quotidianitat de la llambregada sensual.

Juntament amb aquestes diverses coordenades en què destriem l'obra apareix un altre factor que em sembla que està a cavall, o una mica per damunt, del factor polític, social, o fins i tot eròtic; em refereixo a la posició que cadascun dels protagonistes pren davant l'acció empresa per la ciutat contra el dictador; en una primera reflexió simple els podem dividir en tres grups: revolucionaris, reaccionaris i indiferents. Hem de tenir en compte per a comprendre aquesta situació que l'acció de lluita, de vaga general empresa per la ciutat no és, tal i com ens la presenta Pedrolo, fruit d'un grup polític determinat, sinó com un sentiment molt més general que engloba la major part de la massa popular, i que està per damunt de qualsevol ideologia o solució de futur: és tot el poble en lluita contra el dictador.

D'aquí que sigui més difícil intentar veure el com i el perquè d'una determinada posició envers els fets. Així el revolucionari no ho és per una ideologia determinada amb la qual es pugui sentir més o menys identificat, sinó per un sentiment personal, compartit per la gran massa de la comunitat, d'odi i cansament envers la persona que durant tant de temps ha sobreposat les seves pròpies necessitats a les del poble. Així mateix el reaccionari tampoc no ho és per una determinada ideologia sinó per l'ajuda incondicional o la simpatia envers el jutge. Els indecisos són els menys i de seguida són arrossegats pel gran corrent popular.

Sembla com si, en aquesta obra, Pedrolo s'hagués posat al cap de construir

una revolució purificada; m'explicaré: l'acció que el poble emprèn contra el tirà està per damunt de tota ideologia, és una revolució pura, sense dogmatismes, sense proposicions de futur, és la lluita d'un poble per a recuperar els seus drets, els drets bàsics de l'home; és per això que dic que em sembla una obra pura, i a la vegada, una obra oberta, oberta cap a un futur lliure, no diré capitalista ni socialista, un futur democràtic, sense desigualtats, lliure i just.

Es de destacar en el pla formal la ductilitat expressiva que, com ja hem dit abans, es distingeix en aquesta i en tantes altres obres de Manuel de Pedrolo. Cada nova creació del novel·lista és una nova possibilitat d'experimentar amb el llenguatge, i cada nova creació és, a la vegada, un treball intel·lectual que, en el cas de Pedrolo, posseeix una grandiositat i una importància principal dins el panorama de les lletres catalanes, per la gran producció d'aquest autor. Pedrolo ha experimentat multitud de fórmules narratives dins de la varietat de gèneres literaris que ha cultivat i que van de la poesia al teatre passant per novel·les i narracions de tot tipus.

En "Acte de violència" l'escriptor de la Segarra ens presenta l'acció amb una prosa clara, tremendament fluida; els diàlegs són portats de manera precisa, contundent, segurs de la força d'expressió que la paraula pot tenir en cada moment de l'obra. A la meua manera de veure hi ha una clara influència en aquesta creació novel·lesca dels més grans escriptors de l'anomenada "generació perduda".

La relativa simplicitat de vocabulari (que sens dubte fa l'obra encara més agradable al lector), la delimitació justa del mot en cada moment precís, la descripció plana i concisa del lloc de l'acció i fins i tot dels esdeveniments que en ell ocorren, ofereixen a l'escriptor una quantitat tal de possibilitats que en qualsevol moment pot crear amb quatre paraules, solament amb els mots més expressius l'ambient desitjat. L'atenció puja i baixa en cada capítol, segons demana la trama novel·lesca, amb una sorprenent facilitat, i moltes vegades amb una quantitat mínima d'expressions. I així des de la pri-

mera plana Pedrolo capta l'atenció del lector i el transporta al seu món; ens fa viure un conglomerat de fets, i ens mostra, mitjançant la meravella de l'expressió exacta, un univers de violència, de passions que només ell sap crear i donar-nos en cada moment.

Crec que no cal dir res més, l'obra paria per si sola. Vet aquí un exemple d'aquest ambient tens i apassionat que omple "Acte de violència":

"Els cops plouen sobre la cara, fins que un dels mateixos homes exclama:

—Sergent!...

L'altre l'empenteja amb barroeria. La noia ensopega i el cos vacil·la un instant abans de caure, mig sostingut per les mans que li retorcen el braç. Un os peta.

—Ai!

No plora. Se subjecta el braç amb l'altra mà, tanca la boca amb un gest de tossuderia. El sergent li pega amb el peu.

—Aixeca't!

Oti no es mou, els mira tots cinc.

—M'hi hauran de dur arrossegant.

L'altre es treu la pistola de la funda, l'amartella.

—Et dic que t'aixequis!

Oti continua a terra, però ara la boca ha perdut decisió. Els llavis li tremolen una mica. L'home alça la pistola.

—Sergent, deixi que parli amb ella...

El policia ros s'ha avançat lleugerament, però l'altre ni el mira, només diu:

—Fora!

Té el rostre lívid i l'esguard se li extravia. La noia respira feixugament, amb el cor desbocat, però assegura:

—No ho farà...

El sergent, sense moure un sol múscul de la cara, alça una mica més l'arma, apunta..." (2).

Tarragona, desembre 1975.

(2) Manuel de Pedrolo. "Acte de violència". Pàgs. 40-41.